

Arkadiusz NYZIO
Uniwersytet Jagielloński

**NAUKI O BEZPIECZEŃSTWIE NA POLSKICH UNIWERSYTETACH
PUBLICZNYCH. RYS HISTORYCZNY I WYBRANE PROBLEMY
METODOLOGICZNE**

*The primary subject of security is people – not states,
nor elites, nor the affluent, nor the stronger¹*

Wstęp

Celem artykułu jest syntetyczne przedstawienie specyfiki przekazywania treści z zakresu nauk o bezpieczeństwie, dyscypliny naukowej *in statu nascendi*, aspirującej do bycia odpowiednikiem zachodnich *security studies*, na polskich uniwersytetach publicznych. Refleksję osadzono w szerszej perspektywie metodologicznej dotyczącej pojęcia bezpieczeństwa, aktualnych trendów w jego rozumieniu i nauczaniu oraz związanych z tym wyzwań.

Analiza przeprowadzona została w oparciu o strategię dedukcyjną. Autor formułuje hipotezę, że jedną z głównych barier rozwoju nauk o bezpieczeństwie w Polsce pozostaje anachroniczne definiowanie podstawowego przedmiotu ich zainteresowania – bezpieczeństwa. W pewnym uproszczeniu sprowadza się ono do ujmowania bezpieczeństwa w sposób „wąski”. Zdaniem autora powstaniu kierunków studiów przekazujących treści z zakresu nauk o bezpieczeństwie nie towarzyszyła odpowiednio szeroka – zarówno w sensie merytorycznym, jak i zasięgu – refleksja i związane z nią działania instytucjonalne. W związku z tym posiadają one być może najmniej wyrazistą tożsamość spośród najpopularniejszych kierunków z dziedziny nauk społecznych. W analizie wykorzystane zostały zarówno metody jakościowe, jak i ilościowe.

Postępująca instytucjonalizacja nauk o bezpieczeństwie, proces nazywany sekurytyzacją i swoista moda intelektualna stanowią wielką szansę dla rozwoju tej dyscypliny. Zarazem oznaczają szereg poważnych wyzwań, przede wszystkim związanych z metodologią. Środowiska naukowe zajmujące się zagadnieniami bezpieczeństwa powinny rozstrzygnąć kilka istotnych kwestii. Po pierwsze, konieczne jest określenie, jak nauki o bezpieczeństwie sytuują się względem innych dyscyplin z dziedziny nauk społecznych. Po drugie, należy wprowadzić klarowną specyfikację treści przekazywanych w ramach kierunków bezpieczeństwo narodowe (BN) i bezpieczeństwo wewnętrzne (BW), rozstrzygając, czy koncentrować będą się na myśli politycznej, teorii bezpieczeństwa, filozofii, zagadnieniach normatywnych, czy też raczej na procedurach, służbach mundurowych i np. zarządzaniu kryzysowym. Po trzecie, zgodnie z dokonanym wyborem, należy zdecydować o stosunku dyscypliny do tzw. starego instytucjonalizmu. *Summa summarum*, należy rozważyć, czy nauki

¹ R. B. J., *Walker and International Relations: deconstructing a discipline*. (w:) Neumann, Waever (red.), *The Future of International Relations: Masters in the Making?*. Londyn 1997, s. 354

o bezpieczeństwie mają być w polskim szkolnictwie wyższym przekazywane z nastawieniem na kształcenie „fachowców” – administratorów, czy też na budowanie tzw. kompetencji miękkich. Niniejszy artykuł obliczony jest jako skromny przyczynek do tej debaty.

W pierwszej części artykułu przedstawione zostaną podstawowe informacje dotyczące nauczania treści z zakresu nauk o bezpieczeństwie na polskich uniwersytetach publicznych. Część druga poświęcona będzie zagadnieniu problematyczności definiowania „bezpieczeństwa” i związanym z tym konsekwencjom. Wnioski i propozycje zostaną przedstawione w kończącym artykuł podsumowaniu.

Bezpieczeństwo narodowe i wewnętrzne na polskich uniwersytetach publicznych

Powstanie odrębnych kierunków studiów zagospodarowujących tematykę bezpieczeństwa na polskich uniwersytetach publicznych często poprzedzało funkcjonowanie na nich specjalności związanych z bezpieczeństwem (np. na Uniwersytecie Szczecińskim) lub poświęconych mu studiów podyplomowych. Te ostatnie prowadziła np. Akademia Obrony Narodowej (AON), która też intensywnie lobbowała na rzecz utworzenia kierunku BN. O powołanie BW i inżynierii bezpieczeństwa zabiegało zaś ówczesne ministerstwo spraw wewnętrznych i administracji.²

W lutym 2001 r. AON uruchomiła BN (obok trzech innych kierunków) jako pięciosesemestralne uzupełniające studia magisterskie o charakterze wojskowym³. Był to kierunek nastawiony wyraźnie na „wąskie” („twarde”), militarno-obronne rozumienie bezpieczeństwa.⁴ Prorektor AON tłumaczył: „Można było przyjąć odmienną »filozofię« działania, mianowicie: zrezygnować z wojskowych kierunków studiów i na przykład zabiegać o utworzenie specjalności »bezpieczeństwo narodowe« w ramach cywilnego kierunku »politologia i stosunki międzynarodowe« (...). Tylko, że wtedy stracilibyśmy w jakimś sensie tożsamość jako uczelnia wojskowa”.⁵ Po naborze w grudniu 2001 r. na BN zakwalifikowało się 8 kandydatów.⁶ Rok później – 11.⁷ Uczelnia nie ograniczała się jednak do kształcenia wojskowych – dla cywilów przeznaczone było BN w trybie zaocznym i wieczorowym.⁸ W połowie 2003 r. rektor AON twierdził: „Sądzę, że konieczna będzie pewna zmiana profilu uczelni, która polegałaby

² *Nauki o bezpieczeństwie nową dyscypliną w dziedzinie nauk społecznych?*. (w:) Jagusiak (red.), *Studia bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa 2011, s. 13-14; *Nauki o wojskowości a nauki o bezpieczeństwie*. (w:) Sienkiewicz, Marszałek, Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 1. Warszawa 2010, s. 13

³ *Będą zmiany*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 1 (styczeń-luty) z 2001 r., s. 16, 26

⁴ *Nowe kierunki studiów w AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 2 (marzec-kwiecień) z 2001 r., s. 8

⁵ *Ku modelowi elitarniej uczelni cywilno-wojskowej*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3 (maj-czerwiec) z 2001 r., s. 18

⁶ *Egzaminy wstępne na AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 6 (listopad-grudzień) z 2001 r., s. 25

⁷ *Ibidem*, s. 23

⁸ *Promocja 2001/2002*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3-4 (maj-sierpień) z 2003 r., s. 5

na przeniesieniu środka ciężkości z obronności na szeroko rozumiane bezpieczeństwo”.⁹ Pod koniec 2003 r. Roman Kulczycki roztaczał wizję pięcioletnich studiów nazwanych po prostu: bezpieczeństwo.¹⁰ W rekrutacji w roku 2004/2005 o jedno miejsce na pięciosemestralnym BN- ie oferowanym przez Akademię rywalizowało 6 osób.¹¹

Pierwsze studia licencjackie BN pojawiły się właśnie na AON w roku akademickim 2005/2006, od którego zaczął obowiązywać w Polsce tzw. boloński model studiów. Liczba studentów w tym roku wyniosła rekordowe 1,95 miliona.¹² Na mocy rozporządzenia MNiSW z 2006 r. (weszło w życie od początku roku akademickiego 2006/2007) BN i BW zostały wpisane na listę kierunków studiów.¹³ Rok później przyjęte zostało rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, w którym ujęta została również problematyka BN i BW.¹⁴

Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 r. – zgodnie z sugestiami AON i Uniwersytetu Warszawskiego¹⁵ – wprowadziła do dziedziny nauk humanistycznych dwie nowe dyscypliny naukowe, nauki o bezpieczeństwie i nauki o obronności. Jednocześnie wykreślona została dziedzina nauki wojskowe.¹⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, które weszło w życie z dniem 1 października 2011 r., przeniosło nauki o bezpieczeństwie z dziedziny nauk humanistycznych do dziedziny nauk społecznych i umieściło je obok m.in. nauk o obronności, nauk o polityce, psychologii i socjologii.¹⁷

Zgodnie z najnowszą klasyfikacją Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kształcenia (International Standard Classification of Education – ISCED) nazywaną często ISCED 1997, wyróżnia się 8 grup kierunków kształcenia w szkolnictwie wyższym (kształcenie, nauki humanistyczne i sztuka, nauki

⁹ Wywiad z gen. broni dr Józefem Flisem obejmującym stanowisko komendanta – rektora AON, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3-4 (maj-sierpień) z 2002 r., s. 5

¹⁰ *Bezpieczeństwo – dziedzina nauki oraz kierunkiem studiów w AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 5 (wrzesień-październik) z 2003 r., s. 12

¹¹ *Bezpieczeństwo a nauki wojskowe*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 4 (październik-grudzień) z 2004 r., s. 92

¹² Od elitarności do masowości. Stan szkolnictwa wyższego w Polsce po transformacji ustrojowej z 1989 r., „Poliarchia” nr 1, 2013

¹³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów (Dz. U. 2006 nr 121 poz. 838)

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. 2007.164.1166).

¹⁵ *Nauki o wojskowości a nauki o bezpieczeństwie*. (w:) Sienkiewicz, Marszałek, Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 1. Warszawa 2010, s. 13

¹⁶ Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, M. P. 2011 nr 14 poz. 149.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. 2011 nr 179 poz. 1065).

społeczne, gospodarka i prawo, nauka, zdrowie i opieka społeczna, technika, przemysł, budownictwo, rolnictwo i usługi) i 22 podgrupy. BN i BW, wraz z wojskoznawstwem, inżynierią bezpieczeństwa, inżynierią bezpieczeństwa pracy, bezpieczeństwem i higieną pracy oraz innymi pokrewnymi kierunkami umieszczone zostały w grupie usług i podgrupie ochrony i bezpieczeństwa (OiB). W 2007 r. na kierunkach z podgrupy OiB studiowało 1643 studentów (1218 mężczyzn i 425 kobiet, ogółem 0,3% u nowo przyjętych studentów w tamtym roku studentów), w 2011 r. było ich już 16748 (9879 mężczyzn i 6869 kobiet). Oznacza to ponad dziesięciokrotny wzrost w przeciągu zaledwie czterech lat. Należy odnotować, że fakt, iż bezpieczeństwo wkroczyło na polskie uczelnie w szczytowym momencie tzw. *boomu* edukacyjnego, niesie ze sobą konsekwencje dwojakiego rodzaju. Z jednej strony, był to z pewnością katalizator rozwoju dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Z drugiej, dynamika procesu była na tyle duża, że mogła spowodować, iż na metodologiczną pracę u podstaw nie było po prostu czasu, trafiła więc ona na dalszy plan.

W 2011 r. studenci kierunków z podgrupy OiB stanowili 3,9% nowoprzyjętych studentów.¹⁸ Najliczniej reprezentowanym kierunkiem z podgrupy było w 2010 r. BN – studia te podjęło w Polsce 3114 osób. Na drugim miejscu znalazła się inżynieria bezpieczeństwa – 1740, a na trzecim BW – 883.¹⁹ W niniejszym artykule autor skoncentrował się na kierunkach BN i BW pomijając inżynierię bezpieczeństwa, którą nie sposób utożsamiać z naukami społecznymi lub humanistycznymi. Na marginesie należy dodać, że do edukacji gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej wprowadzono – odpowiednio od 2009 i 2012 r. – przedmiot edukacja dla bezpieczeństwa.²⁰ W 2011 r. ustanowione zostały Krajowe Ramy Kwalifikacji.²¹

Obecnie (2014 r.) działa w Polsce 19 uniwersytetów publicznych: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Zielonogórski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach i Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie.²² 84% oferuje obecnie kierunek/kierunki, na których przekazywane są treści z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Przedstawia to zamieszczona poniżej tabela.

¹⁸ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Szkolnictwo wyższe w Polsce 2013*. Warszawa 2013, s. 16-18, 68

¹⁹ M. Jelonek (red.), *Studenci – przyszłe kadry polskiej gospodarki. Raport z badań studentów i analizy kierunków kształcenia realizowanych w 2010 r. w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*. Warszawa 2011, s. 72-73

²⁰ Ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o kulturze fizycznej (Dz. U. 2009 nr 97 poz. 801).

²¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. 2011 nr 253 poz. 1520).

²² POL-on. System informacji o szkolnictwie wyższym, <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/rejestry/szkolnictwo?execution=e3s1>

Tabela nr 1: Bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo wewnętrzne na polskich uniwersytetach publicznych – podstawowe informacje.

Uniwersytet	Kierunek (Wydział)	Rok akademicki, w którym uruchomiono kierunek	Aktualnie oferowane stopnie studiów ²³	Liczba studentów
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Nauk Społecznych)	2013/2014	I i II (oba stopnie tylko stacjonarne)	I stopień, studia stacjonarne – 40 II stopień, studia stacjonarne – 40 ²⁴
Uniwersytet Gdański	Bezpieczeństwo narodowe (Wydziału Nauk Społecznych)	2013/2014	I	60 ²⁵
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa)	2011/2012	I i II	I st., stac. – 268 I st., niestac. – 232 ²⁶
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych)	2010/2011	I i II	I st., stac. – 205 II st., stac. – 87 I st., niestac. – 164 II st., niestac. – 47
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	Bezpieczeństwo narodowe (filia w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział Nauk Społecznych)	2010/2011	I	I st., stac. – 238 I st., niestac. – 100
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Nauk Historycznych i Społecznych)	2012/2013	I	I st., stac. oraz I st., niestac. – 230 ²⁷

²³ Informacja „I” w tej rubryce oznacza, że uczelnia oferuje wyłącznie studia I stopnia (w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym). Informacja „I i II” oznacza, że dostępne są zarówno studia I, jak i II stopnia (w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym). Wszelkie wyjątki od tej reguły zostały wyraźnie zaznaczone.

²⁴ Tyle wynosił limit przyjęć w postępowanie rekrutacyjnym w 2013 roku.

²⁵ Tyle wynosił limit przyjęć w postępowanie rekrutacyjnym w 2013 roku. Brak informacji na temat studiów niestacjonarnych.

²⁶ Są to dane PKA z 2013, nie uwzględniają więc naboru na rok akademicki 2013/2014, nie zawierają też danych dotyczących II stopnia studiów, www.uka.amu.edu.pl/informator2013/Infor.UAM_2013.pdf

²⁷ Są to dane PKA z 2013, nie uwzględniają więc naboru na rok akademicki 2013/2014, www.uka.amu.edu.pl/informator2013/Infor.UKSW_2013.pdf

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Humanistyczny)	2011/2012	I	I st., stac. – 359 ²⁸
Uniwersytet Łódzki	-	-	-	
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Prawa i Administracji) oraz Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Politologii)	BW – 2012/2013 BN – 2013/2014	BW – I i II BN – I	BW: I st., stac., II st., stac., I st., niestac., II st., niestac. – łącznie 416 ²⁹ BN: I st., stac. – 120 I st., niestac. – 36
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych)	2010/2011	I	I st., stac. – 381 I st., niestac. – 322
Uniwersytet Opolski	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Prawa i Administracji)	2011/2012	I	I st., stac. – 185 I st., niestac. – 132
Uniwersytet Rzeszowski	-	-	-	
Uniwersytet Szczeciński	Bezpieczeństwo wewnętrzne oraz Bezpieczeństwo narodowe (oba Wydział Humanistyczny)	BW – 2011/2012 BN – 2007/2008	BW – I i II BN – I i II	BW: I st., stac. – 300 II st., stac. – 66 I st., niestac. – 190 II st., niestac. – 30 BN: I st., stac. – 283 II st., stac. – 43 I st., niestac. – 129 II st., niestac. – 33
Uniwersytet Śląski w Katowicach	-	-	-	
Uniwersytet w Białymstoku	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Prawa)	2011/2012	I i II (II st. tylko niestac.)	I st., stac. – 93 I st., niestac. – 612 II st., niestac. – 265

²⁸ Są to dane PKA z 2013, nie uwzględniają więc naboru na rok akademicki 2013/2014, www.uka.amu.edu.pl/informator2013/Infor.UKW_2013.pdf

²⁹ Ibidem

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Prawa i Administracji) oraz Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Nauk Społecznych)	BW – 2008/2009 BN – 2011/2012	BW – I i II BN – I (II st. od roku akademickiego 2014/2015)	BW: I st., stac., II st., stac., I st., niestac., II st., niestac. – łącznie 1150 ³⁰ BN: I st., stac. – 578 I st., niestac. – 207
Uniwersytet Warszawski	Bezpieczeństwo wewnętrzne (Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych)	2008/2009	I i II	I st., stac. – 219 II st., stac. – 141 I st., niestac. – 279 II st., niestac. – 140 ³¹
Uniwersytet Wrocławski	Bezpieczeństwo narodowe	2009/2010	I	I st., stac. oraz I st. niestac. – 482 ³²
Uniwersytet Zielonogórski	Bezpieczeństwo narodowe (Wydział Ekonomii i Zarządzania)	2012/2013	I i II	I st., stac., II st., stac., I st., niestac., II st., niestac. – łącznie 1175 ³³
				Suma: BW – 4181 BN – 5896

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji udostępnionych przez wymienione uniwersytety i danych zebranych w 2013 r. przez Uniwersytecką Komisję Akredytacyjną, www.uka.amu.edu.pl/informator2013. Dane w rubryce „liczba studentów”, chyba że zaznaczono inaczej, pochodzą z informacji udzielonych przez uniwersytety – drogą mailową lub telefoniczną – autorowi w lutym i marcu 2014 r. Należy pamiętać, że są to liczby przybliżone.

Jako pierwszy spośród polskich uniwersytetów publicznych studia BN wprowadził w 2007 r. Uniwersytet Szczeciński (US). Jego śladem podążyły Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (UWM) i Uniwersytet Warszawski (UW), uruchamiając w 2008 r. BW. W kolejnym roku akademickim Uniwersytet Wrocławski uruchomił BN. W tym samym roku akademickim Uniwersytet Wrocławski poszerzył swoją ofertę o kierunek BW. W 2010 r. Uniwersytet Mikołaja Kopernika powołał BW, a Uniwersytet Jagielloński (UJ) – BN. Zaledwie trzy spośród 19 uwzględnionych uczelni, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Śląski i Uniwersytet Rzeszowski, nie posiadają w swojej ofercie bezpieczeństwa wewnętrznego lub narodowego – chociażby I stopnia. Starają się uzupełniać te braki za pomocą wprowadzenia odpowiednich specjalności lub studiów podyplomowych.

Najliczniejszymi ośrodkami oferującymi BN i BW są – odpowiednio – Uniwersytet Zielonogórski i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Kształcą się na nich ponad 2 tys. studentów, a więc około 20% wszystkich osób

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ibidem

studiujących te kierunki na polskich uniwersytetach publicznych. Jak wynika z zamieszczonej powyżej tabeli, na samych tylko uniwersytetach publicznych BN i BW studiuje w Polsce około 10 tys. osób.

Wzrost znaczenia i popularności nauki o bezpieczeństwie dobrze obrazują statystyki rekrutacyjne. Kiedy UW, wówczas druga po UJ najlepsza uczelnia w Polsce,³⁴ uruchomił w 2008 r. BW, o indeks rywalizowało ze sobą niemal dziesięć osób (9,6). W kolejnych latach liczba wprawdzie malała, ale i tak pozostawała znacząca, wynosząc odpowiednio 7,61 (rekrutacja na rok akademicki 2009/2010), 6,9 (2010/2011), 5 (2011/2012), 3,57 (2012/2013). W rekrutacji na rok akademicki 2013/2014 znów wzrosła do 5,62.³⁵ Wielokrotnie zdarzało się, że otwarcie kierunku związanego z bezpieczeństwem było „rekrutacyjnym hitem”. Stało się tak np. w przypadku Uniwersytetu Zielonogórski w 2012 r., którego BN stało się jednym z najbardziej obleganych kierunków i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), którego otwarte w tym samym roku BW zajęło piąte miejsce wśród najpopularniejszych kierunków tej uczelni (ponad 8 osób na jedno miejsce). Rok później w pierwszym naborze na otwarte w 2013 r. BN Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej o jedno miejsce rywalizowało niemal 12 osób, a na Uniwersytecie Gdańskim – 11.³⁶ Oczywiście kierunkom z podgrupy OiB wciąż bardzo daleko do najpopularniejszych, niemniej jednak powyższe zestawienie bez wątplenia wskazuje, że ich wagi i potencjału, ale i problematyczności, nie można lekceważyć.³⁷

Wyniki badań studentów i analizy kierunków kształcenia prowadzone w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego” są alarmujące. Ich autorzy wskazują, że kierunki z podgrupy OiB cieszą się wysoką popularnością, jednakże badanie studiujących je osób pod kątem pracy w okresie ostatnich 12 miesięcy (2010 r.) wykazało, że podjęło ją zaledwie 27%, co było wynikiem najniższym spośród wszystkich 22 podgrup. Jednocześnie aż 86% studentów deklaruowało, że planuje podjąć pracę w wyuczonym zawodzie (dokładnie tyle wyniosła średnia dla wszystkich podgrup), a tylko 23% planowało dodatkowe szkolenie (wynik najniższy spośród wszystkich podgrup). Wskazana przez nich minimalna płaca, za jaką podjęliby pracę, była wyższa zarówno od podgrupy humanistycznej, społecznej, matematycznej i fizycznej, jak i... medycznej i prawnej.³⁸ Co ciekawe,

³⁴ Zgodnie z corocznym Rankiem Szkół Wyższych 2008 przygotowanym przez „Perspektywy” i „Rzeczpospolita”. *Kraków pokonał Warszawę*, „Rzeczpospolita” z 2008, 107

³⁵ Uniwersytet Warszawski, Biuro ds. Rekrutacji, <http://rekrutacja.uw.edu.pl/index.php/rekrutacja/statystyki-rekrutacyjne>

³⁶ Polska Agencja Prasowa, *44 osoby na jedno miejsce. Co było hitem tegorocznej rekrutacji?*, http://m.edulandia.pl/edulandia/1,126506,14288774,44_osoby_na_jedno_miejsce_Co_bylo_hitem_tegorocznej.html; K. Stosio-Witczak, *Jakie kierunki najchętniej wybierali kandydaci podczas rekrutacji 2012/2013?*, http://kierunkistudiow.pl/rekrutacja/jakie_kierunki_najchętniej_wybierali_kandydaci_podczas_rekrutacji_2012/2013.html

³⁷ Zob. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Nadzoru i Organizacji Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2010/2011 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych*, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/81b0c07fcc191af2171d2a7bb0c43ace.pdf; Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Nadzoru i Organizacji Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2012/2013 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego*, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/2c9dcb54750b1bea5b1e3c22cad6f20a.pdf

³⁸ J. Górniaka (red.), *Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku*. Warszawa 2012, s. 108-109, 111

jednocześnie charakteryzowali się bardzo niską ogólną samooceną i często planowali zmienić kierunek studiów po uzyskaniu tytułu licencjata.³⁹

Autorzy raportu „Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski” twierdzą, że „lukę po utraconych na skutek niżu kandydatów” wypełniają „wszelkie kierunki z grupy ochrony i bezpieczeństwa (np. bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, publiczne), na które w ostatnich latach panuje moda, a które wręcz gwarantują uczelniom pełny nabór”.⁴⁰ Minister nauki i szkolnictwa wyższego mówiła w październiku 2012 r.: „Obecnie można odnotować modę np. na studia z zakresu bezpieczeństwa narodowe lub wewnętrzne. Studenci marzą tam, by pracować w FBI albo być jak postacie z serialu »CSI: Kryminalne zagadki Miami«. Albo być detektywami w policji czy służbach specjalnych. Istnieje jednak niebezpieczeństwo, że po ukończeniu takich studiów – a większość z nich jest prowadzona na uczelniach niepublicznych – absolwenci będą mieli problemy z pracą w wymarzonej zawodzie, a być może pozostanie im praca w roli ochroniarza”. Jej zdaniem „Na początku moda wynika z prawdziwego zapotrzebowania na określone zawody”. Oceniała, że „uczelnie błyskawicznie dostosowały się do tych potrzeb, ale później zbyt wolno się z nich wycofywały. Profesjonalizacja armii oraz potrzeba pokoleniowej zmiany w policji stworzyły modę na bezpieczeństwo publiczne”.⁴¹

Rzeczywiście, kwestia niewystarczającej liczby polskich policjantów to temat często obecny w dyskursie publicznym, raz na jakiś czas pojawiają się również informacje o nowych miejscach pracy w branżach związanych z bezpieczeństwem, jest to jednak kropla w morzu potrzeb. Na początku 2014 r. mazowiecka policja ogłosiła np., że ma zamiar przyjąć 270 nowych policjantów, jednak na samym tylko warszawskim UKSW BW studiowało w roku poprzednim 230 studentów.⁴² Liczba studentów BN i BW na samych tylko publicznych uniwersytetach wyraźnie przekracza już zresztą liczbę wakatów w policji (6 tys.).

Bezpieczeństwo – problemy definicyjne i ich konsekwencje

Na ile jednak zasadne jest w ogóle utożsamianie nauk o bezpieczeństwie z pracą w służbach mundurowych? Jak zasygnalizowano powyżej, początki nauk o bezpieczeństwie na polskich uczelniach publicznych są ściśle związane z tematyką militarną. Przedstawiciele tej rodzącej się dyscypliny szybko zdali sobie jednak sprawę, że należy zerwać z utożsamianiem bezpieczeństwa i obronności. Tego rodzaju pęknięcie, dzielące bezpieczeństwo na militarne i pozamilitarne, czy też szerzej, na bezpieczeństwo koncentrujące się na służbach mundurowych i wykraczające poza tę tematykę, da się zaobserwować do dzisiaj. Jego reminiscencją jest przyjęcie przez uczelnie rozróżnienia na studia z zakresu BW i BN. Na czym polega napięcie i różnica pomiędzy nimi?

³⁹ M. Jelonek (red.), *Studenci – przyszłe kadry polskiej gospodarki. Raport z badań studentów i analizy kierunków kształcenia realizowanych w 2010 r. w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*. Warszawa 2011, s. 9, 64

⁴⁰ Ibidem, 196

⁴¹ J. Gądek, B. Kudrycka, *Kudrycka: można odnotować modę na studia z zakresu bezpieczeństwa narodowe*, <http://wiadomosci.onet.pl/kudrycka-mozna-odnotowac-mode-na-studia-z-zakresu-bezpieczenstwo-narodowe/xz069>

⁴² Polska Agencja Prasowa, *Policja chce przyjąć 270 nowych funkcjonariuszy*, http://praca.wp.pl/title,Policja-chce-przyjac-270-nowychfunkcjonariuszy,wid,16308436,wiadomosc.html; Informator UKSW z 2013 r., www.uka.amu.edu.pl/informator2013/Infor.UKSW_2013.pdf, s. 10

Rozporządzenie MNiSW z 2007 r. wskazywało, że absolwent BN powinien „posiadać ogólną wiedzę interdyscyplinarną z zakresu nauk społecznych oraz umiejętności wykorzystania jej w pracy zawodowej i życiu z zachowaniem zasad etycznych”. Absolwent BW powinien zaś „osiadać ogólną wiedzę z zakresu zagadnień społecznych i prawnych tworzącą podbudowę dla rozumienia istoty bezpieczeństwa wewnętrznego. Powinien rozumieć i umieć analizować zjawiska związane z bezpieczeństwem w skali globalnej, państwowej, regionalnej i lokalnej”. Chociaż odwołanie do systemu prawnego pojawiają się w obu profilach, BW nastawione jest wyraźnie bardziej „formalnoprawnie” i proceduralnie (absolwent powinien „zasad funkcjonowania państwa – jego ustroju i struktury. Powinien znać podział władzy w państwie oraz zadania i zasady funkcjonowania organów państwa, w tym usytuowanie i rolę administracji publicznej odpowiedzialnej za bezpieczeństwo wewnętrzne. (...) Absolwent powinien znać zagadnienia związane z bezpieczeństwem wewnętrznym, a w szczególności regulacje prawne w tym zakresie”). Dostrzegalna jest również pewna niekonsekwencja: wzmianka o prawach człowieka pojawia się w profilu absolwenta BW, a nie BN, jak sugerowałby „interdyscyplinarny” charakter tych studiów. W obu profilach zawarta jest wzmianka o „skali globalnej, regionalnej, narodowej i lokalnej”, ale to absolwent bardziej „praktycznego” BW winien „rozumieć i umieć analizować zjawiska związane z bezpieczeństwem” w jej ramach, podczas gdy absolwent BN musi jedynie „rozumieć oraz umieć analizować i stosować zasady prawne oraz procedury bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego” w niej.⁴³ Pomimo zauważalnego niuansowania treści, różnice pomiędzy BW a BN należy uznać za nieostre. Zwraca także uwagę państwocentryczny profil absolwenta obu kierunków.

Jak zaś tę różnicę definiują same uczelnie? Zamieszczona powyżej tabela wskazuje, że rozróżnienie na BW i BN ma także swoje umocowanie organizacyjne: BW prowadzone jest przez wydziały prawnicze, a BN przez wydziały społeczne i humanistyczne (UWM, UMCS). Wyraźne różnicę można zaobserwować w przypadku programów studiów na obu uczelniach. BW przybiera na nich postać kierunku wyraźnie prawniczo-administracyjnego, natomiast BN przypomina internacjologię lub politologię. Czesław Flanek pisał w raporcie z działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008-2011, że uwagi Komisji dotyczyły „głównie niewłaściwej sekwencji niektórych przedmiotów, mylenia standardów kształcenia kierunków *bezpieczeństwo narodowe* i *bezpieczeństwo wewnętrzne*, oraz braku wyraźnego podziału programowego dla studiów pierwszego i drugiego stopnia”.⁴⁴

Ów rozdział organizacyjny nie jest wszakże regułą, o czym świadczy przykład US, który oba kierunki prowadzi w ramach Wydziału Humanistycznego. Szczecińska uczelnia, ustami rzecznik rektora, reklamowała BW w następujący sposób: „Absolwenci (...) zdobędą wiedzę z zakresu nauk społecznych, praw człowieka i zasad funkcjonowania państwa oraz jego instytucji. Poznają zadania

⁴³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U.2007.164.1166).

⁴⁴ B. Wojciechowska (red.), *Raport z działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008-2011. III kadencja*. Warszawa 2012, s. 104

administracji publicznej oraz problematykę zarządzania kryzysowego. Nabędą też umiejętności związane z kierowaniem zespołami ludzkimi, komunikowaniem się z otoczeniem, a także zbieraniem, przetwarzaniem i analizowaniem informacji. Później będą mogli pracować np. w policji, ABW, Straży Granicznej czy BOR.⁴⁵ Także i w tym wypadku dostrzegalna jest różnica: oferta przedmiotów BW w większym stopniu koncentruje się na zagadnieniach prawnych, proceduralnych i związanych ze służbami mundurowymi, chociaż są one obecne także w programie BN. Co ciekawe, ta sama uczelnia uruchomiła w 2012 r. kierunek studia nad wojną i wojskowością, realizowany na tym samym wydziale, także w ramach ogólnoakademickiego profilu kształcenia.

Przedstawicielka Biura Prasowego UMCS tłumaczyła w 2013 r., że uruchomione wówczas BN „to oferta studiów skierowana zwłaszcza do osób, które planują swoją przyszłość związać z pracą w służbach mundurowych lub zainteresowani są zarządzaniem bezpieczeństwem na szczeblu zarówno lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym”. Zapowiadano kształcenie „w obrębie przedmiotów podejmujących problematykę bezpieczeństwa narodowego w ujęciu politologicznym, prawniczym, historycznym”.⁴⁶ Co ciekawe, w tym samym roku uczelnia zdecydowała się na niecodzienny eksperyment. Rekrutacja na sześć kierunków, w tym na BN, przyjęła postać „kto pierwszy, ten lepszy” – wyniki egzaminów maturalnych nie były przez uczelnię brane pod uwagę.⁴⁷

Oprócz wątpliwości dotyczących konstrukcji obu kierunków, pytanie jakie nasuwa się po lekturze programów BN i BW koncentruje się wokół „wąskości” podejścia do bezpieczeństwa. Jest to kwestia wyczerpująco opisana w literaturze anglosaskiej, by wspomnieć tylko o klasycznych pracach Barry’ego Buzzana, który już w 1983 r. wskazywał na wyczerpanie się dotychczasowego podejście do bezpieczeństwa i konieczność wykroczenia poza zimnowojenny paradygmat.⁴⁸ Jest to również problematyka dość dobrze rozpoznana w literaturze rodzimej, choć uwaga ta dotyczy raczej jakości, aniżeli ilości tego rodzaju treści. Witold Pokruszyński stwierdzał np. „Zakresy bezpieczeństwa, podmiotowy, przedmiotowy i przestrzenny, wykazują tendencje wzrostowe. Bezpieczeństwo jest zarazem stanem i procesem tego zjawiska, tzn. nie tylko stanem, jak podają niektóre źródła lub opracowania teoretyczne powszechnie uznawanych autorów, lecz stanem i procesem jednocześnie”.⁴⁹ Ryszard Zięba pisał zaś, że „Bezpieczeństwo jest potrzebą podmiotową, to znaczy, że może dotyczyć różnego rodzaju podmiotów, od jednostek poczynając, po wielkie grupy społeczne, włączając w to struktury organizacyjne (instytucje) reprezentujące pojedynczych ludzi i różne grupy społeczne (państwa, społeczeństwa, narody, system międzynarodowy)”.⁵⁰ Autorzy pozycji „Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa” wskazywali

⁴⁵ *Nowe kierunki studiów w roku akademickim 2011/2012*, www.na-studia.eu/arttykul/nowe-kierunki-studiow

⁴⁶ *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie rozpoczął rekrutację: Znamy już nowe kierunki*, <http://lublin.naszemiasto.pl/arttykul/uniwersytet-marii-curie-sklodowskiej-w-lublinie-rozpoznal,1847209,t,id.html>

⁴⁷ *Kto pierwszy, dostaje indeks. Eksperyment na UMCS*, http://lublin.gazeta.pl/lublin/1,48724,14570253,Kto_pierwszy_dostaje_indeks_Eksperyment_na_UMCS.html

⁴⁸ B. Buzzan, *People, states, and fear: the national security problem in international relations*. Chapel Hill 1983

⁴⁹ *Współczesne bezpieczeństwo międzynarodowe*, „Kultura. Polityka” nr 5, 2009

⁵⁰ *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe” nr 1, Akademii Obrony Narodowej, 2012

na konieczność „interdyscyplinarnego” i „kompleksowego” podejścia oraz tłumaczyli, że „Podstawą zasad badań bezpieczeństwa jest zasada systemowości”,⁵¹ w ich rozważaniach dominowała jednak refleksja przywodząca na myśl podważone w anglosaskiej literaturze rozumienie nauki o bezpieczeństwie jako specyficznego obszaru badań wyodrębnionego w ramach nauk o stosunków międzynarodowych (nawiasem mówiąc status tychże jest przedmiotem licznych kontrowersji).⁵² Jest to obserwacja, jaką można odnieść do wielu publikacji, a także do treści przekazywanych na uniwersytetach.

Skąd bierze się to podejście? Z pewnością istotnym czynnikiem są kadry naukowe wykładające BN i BW, w dużej części składające się z politologów i internacjologów. Kierunki te ewoluowały i wyodrębniały się z wydziałów prawniczych i do dzisiaj widoczny jest na nich sentyment do tzw. starego instytucjonalizmu, czyli podejścia sprzed „rewolucji behawioralnej”, łączącego prawo i historię, wspierającego się na normatywizmie, strukturalizmie, historycyzmie, legalizmie i holizmie.⁵³ BN i BW w naturalny sposób przejęły tę specyfikę. Rodzi to kilka istotnych konsekwencji: ogranicza charakter przekazywanych treści (niewielką uwagę poświęca się np. psychologii i socjologii oraz rzadko wykorzystuje metody ilościowe), opóźnia i utrudnia absorpcję dorobku zachodnich *security studies* (teorie feministyczne, studia *gender*, bezpieczeństwo ekologiczne), spycha na dalszy plan nurty postpozytywistyczne oraz upodabnia BN i BW do innych kierunków studiów: w szczególności politologii, stosunków międzynarodowych i administracji.

Dlatego też konieczne jest poszerzenie refleksji nad tożsamością nauk o bezpieczeństwie, czemu powinna towarzyszyć intensywna debata. Kluczowe jest rozwijanie inicjatyw takich jak trzy edycje (2010-2012) międzynarodowej konferencji naukowej „Metodologia Badań Bezpieczeństwa Narodowego” zorganizowanej przez AON i towarzyszące jej pięciotomowe wydawnictwo opatrzone tym samym tytułem.⁵⁴

Podsumowanie

Wspomniane już rozporządzenie MNiSW z 2011 r., które umieściło nauki o bezpieczeństwie w grupie dyscyplin z dziedziny nauk społecznych, powołało też nową dyscyplinę naukową – nauki o polityce publicznej.⁵⁵ Obradujący rok później II Ogólnopolski Kongres Politologii odniósł się do tego zdecydowanie negatywnie,

⁵¹ T. Jemiolo, A. Dawidczyk, *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństw*. Warszawa 2008, s. 45-50

⁵² P. D. Williams (red.), *Security Studies: An Introduction*. Abingdon 2013, s. 4-5

⁵³ *Institutionalism*. (w:) Marsh, Stoker (red.), *Theory and Methods in Political Science*. Houndmills 2002, s. 90-108

⁵⁴ Zob. M. Maciej, P. Sienkiewicz, H. Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 1. Warszawa 2010; M. Maciej, P. Sienkiewicz, H. Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 2. Warszawa 2010; M. Maciej, P. Sienkiewicz, H. Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 3. Warszawa 2011; M. Maciej, P. Sienkiewicz, H. Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 4. Warszawa 2012; M. Maciej, P. Sienkiewicz, H. Świeboda (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 5. Warszawa 2013

⁵⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U. 2011 nr 179 poz. 1065).

przyjmując uchwałę, w której domagano się wykreślenia dyscypliny. „W naszej ocenie powołanie nowej dyscypliny nie odpowiada potrzebie doprecyzowania obszaru badań prowadzonych już w środowisku politologicznym. Obecne tendencje w nauce światowej zmiernie nie do dzielenia dyscyplin naukowych, ale do ich konsolidacji i to nie tylko w obrębie nauk społecznych i humanistycznych” – twierdzili autorzy uchwały.⁵⁶ Stanowisko to warto rozważyć chociażby w kontekście nauk o bezpieczeństwie i nauk o obronności.

Istnieje kilka wariantów obecności nauk o bezpieczeństwie w polskim szkolnictwie wyższym. W najbardziej ogólnym ujęciu, treści tego rodzaju mogą być przekazywane pod dwiema postaciami: kierunku „akademickiego”, nastawionego na budowanie tzw. kompetencji miękkich lub kierunku administracyjnego. Niepodobna przy tym zrezygnować z któregośkolwiek z nich, nie jest też zasadne nauczanie jednego z nich w całkowitym oderwaniu od dwóch pozostałych, choć oczywiście możliwe i pożądane jest ustalenie proporcji zgodnie z potrzebami rynku pracy i możliwościami merytoryczno-organizacyjnymi polskich uczelni.

Problematycznie zapowiada się również kwestia relacji pomiędzy BN i BW a kierunkami poświęconymi zagadnieniu wojskowości. Zenon Trejnis zwracał uwagę, że „łączenie szeroko rozumianego bezpieczeństwa z obronnością jest nie tylko wątpliwe, ale byłoby anachronizmem z poprzedniej epoki, w której było ono właśnie utożsamione z siłą militarną i obronnością. Połączenie bezpieczeństwa z obronnością ograniczyłoby i spłyciłoby podejście badawcze do tej złożonej problematyki, która ze względu na swą specyfikę przedmiotu wymaga interdyscyplinarności. Dzisiaj istota bezpieczeństwa zakłada interakcje i ściśle powiązanie bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego, co szczególnie zauważalne jest w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych”.⁵⁷

Należy skonstatować, że nie tylko globalizacja i moda intelektualna decydują o popularności kierunków BN i BW. Z pewnością tego zagadnienia nie wyczerpują również potrzeby rynku pracy, chociaż należy pamiętać, że tzw. kompetencje miękkie, które zapewniają nauki społeczne, są równie istotne dla pracodawców, co „twarde” kompetencje zawodowe.⁵⁸ Do tych czynników należy dodać dwa kolejne. Po pierwsze, niewypracowanie klarownej tożsamości nauki o bezpieczeństwie sprawia, że kierunki takie jak BN i BW uznawane są za studentów za niezbyt wymagające. Po drugie, mechanizm finansowania szkolnictwa wyższego skłania uczelnie do silnej rywalizacji o studenta. W konsekwencji w okresie intensywnego wzrostu liczby studentów, jak tłumaczyła Małgorzata Sulmicka w 2007 r., „rozwinęły się głównie tanie kierunki kształcenia, przy stagnacji kosztownego i trudniejszego dla studentów kształcenia technicznego”.⁵⁹ Polska Komisja Akredytacyjna informowała „Rzeczpospolitą”,

⁵⁶ Uchwała II Ogólnopolskiego Kongresu Politologii w sprawie utworzenia nowej dyscypliny naukowej „nauki o polityce publicznej”. Poznań, dnia 21 września 2012 roku.

⁵⁷ *Nauki o bezpieczeństwie nową dyscypliną w dziedzinie nauk społecznych?*. (w:) Jagusiak (red.), *Studia bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa 2011, s. 16

⁵⁸ *Od elitarności do masowości. Stan szkolnictwa wyższego w Polsce po transformacji ustrojowej z 1989 r.*, „Poliarchia” nr 1, 2013

⁵⁹ *Strategia rozwoju kraju 2007-2015: czy nadchodzą dobre czasy dla szkolnictwa i nauki?*, „E-mentor” nr 2, 2007

że „po wejściu w życie nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym, przed dwoma laty skokowo zwiększyła się liczba ocen negatywnych, które wystawiła ocenianym kierunkom. (...) Najczęściej dzieje się tak, bo wykładowcy są specjalistami w innych dziedzinach niż te, które powinny być nauczane na danym kierunku studiów. (...) I tak w przypadku studiów I stopnia, czyli licencjackich, najczęściej odrzucane były wnioski dotyczące kierunków: bezpieczeństwo wewnętrzne oraz fizjoterapia”.⁶⁰

Nie oznacza to, że potencjał BN i BW nie został dostrzeżony przez pracodawców – także z „branży” służb mundurowych. Już w 2005 r. MSWiA umieściło „posiadanie wykształcenia wyższego o kierunku studiów bezpieczeństwo narodowe” w grupie „kwalifikacji i umiejętności o charakterze specjalistycznym uzasadniające możliwość mianowania osoby posiadającej stopień wojskowy na równorzędny stopień obowiązujący w Straży Granicznej w korpusie oficerów, chorążych i podoficerów”.⁶¹ Spośród omawianych w niniejszym artykule 19 uniwersytetów Komendant Główny Policji zawarł porozumienie o realizacji wybranych treści kształcenia z Uniwersytetem Opolskim (trzy kierunki, w tym BW), Uniwersytetem w Białymstoku (cztery kierunki, w tym BN i BW), Uniwersytetem Szczecińskim (BN i BW), UWM (cztery kierunki, w tym BN i BW), UW (BW) i Uniwersytetem Zielonogórskim (BN). Łącznie porozumienia tego rodzaju zawarło 39 szkół wyższych.⁶² Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z kwietnia 2012 r. zdecydowało, że BN i BW znalazły się, obok prawa, administracji i ekonomii, w gronie kierunków, których ukończenie jest najwyżej punktowane w postępowaniu kwalifikacyjnym do pracy w policji (potwierdzono to w rozporządzeniu z grudnia 2013 r.).⁶³ Innym przykładem związku pomiędzy akademickim bezpieczeństwem a służbą mundurową jest podpisane w 2012 r. porozumienie o współpracy pomiędzy UJ a Dowództwem Wojsk Specjalnych oraz planowane wspólne powołanie *think-tanku*. W obliczu rozwiązania DWS i powołanie na jego bazie Centrum Operacji Specjalnych – Dowództwa Komponentu Wojsk Specjalnych, trudno jednakże prognozować, jaki będzie ciąg dalszy porozumienia.

Zarysowana powyżej problematyka jest niezwykle obszerna i oczywiście nie sposób przedstawić ją w wyczerpujący sposób w tak krótkim artykule – nie wspominając nawet o sformułowaniu remedium na ukazane napięcia, konflikty i słabości. Choć ich podłoże jest różne, zdaniem autora można je sprowadzić do wspólnego, metodologicznego mianownika. Warunkiem skutecznego zagospodarowania potencjału tematyki bezpieczeństwa jest konsolidacja

⁶⁰ *Uważaj na te kierunki*, „Rzeczpospolita” 2012, nr 105

⁶¹ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 17 sierpnia 2005 r. w sprawie szczegółowego trybu mianowania funkcjonariuszy na stopnie Straży Granicznej (Dz.U.2005.159.1340).

⁶² Wykaz szkół wyższych, z którymi Komendant Główny Policji zawarł porozumienie o realizacji wybranych treści kształcenia, www.policja.pl/pol/kgp/biuro-kadr-i-szkolenia/61791,dok.html

⁶³ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2012 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 432); Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji (Dz. U. 2013 nr 0 poz. 1663).

poświęconej mu dyscypliny i określenie jej pozycji wobec innych dyscyplin wchodzących w skład dziedziny nauk społecznych. Działania w kolejnych latach powinny zmierzać do wypracowania klarownej tożsamości dyscypliny, będącej kompromisem pomiędzy szerokim ujęciem bezpieczeństwa, a wyraźnym zaznaczeniem jej specyfiki. Być może warto sięgnąć przy tym po termin „securitologia”, stosunkowo rzadko pojawiający się w polskiej literaturze?⁶⁴

Bibliografia

1. *Bezpieczeństwo – dziedzina nauki oraz kierunkiem studiów w AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 5 (wrzesień-październik) z 2003 r., s. 12; *Bezpieczeństwo a nauki wojskowe*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 4 (październik-grudzień) z 2004 r.
2. *Będą zmiany*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 1 (styczeń-luty) z 2001 r.
3. Buzzan B., *People, states, and fear: the national security problem in international relations*. Chapel Hill 1983
4. *Egzaminy wstępne na AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 6 (listopad-grudzień) z 2001 r.
5. *Egzaminy wstępne na AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 6 (listopad-grudzień) z 2002 r.
6. Gądek J., Kudrycka B., *Kudrycka: można odnotować modę na studia z zakresu bezpieczeństwa narodowe*, <http://wiadomosci.onet.pl/kudrycka-mozna-odnotowac-mode-na-studia-z-zakresu-bezpieczenstwo-narodowe/xz069>
7. Górniaka J. (red.), *Kompetencje jako klucz do rozwoju Polski. Raport podsumowujący drugą edycję badań „Bilans Kapitału Ludzkiego” realizowaną w 2011 roku*. Warszawa 2012
8. Grabek A., *Uważaj na te kierunki*, „Rzeczpospolita” 2012, nr 105
9. Hansen L., R. B. J. Walker and *International Relations: deconstructing a discipline*. (w:) Neumann, Waever (red.): *The Future of International Relations: Masters in the Making?*. Londyn 1997
10. Jelonek M. (red.), *Studenci – przyszłe kadry polskiej gospodarki. Raport z badań studentów i analizy kierunków kształcenia realizowanych w 2010 r. w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”*. Warszawa 2011
11. Jemiolo T., Dawidczyk A., *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*. Warszawa 2008
12. Korzeniowski L. F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Kraków 2008
13. *Kto pierwszy, dostaje indeks. Eksperyment na UMCS*, http://lublin.gazeta.pl/lublin/1,48724,14570253,Kto_pierwszy__dostaje_indeks__Eksperyment_na_UMCS.html

⁶⁴ Autorem, który konsekwentnie używa tego pojęcia, jest Leszek F. Korzeniowski. Znajduje ono uznanie w gronie badaczy z regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Zob. L. F. Korzeniowski, *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Kraków 2008

14. *Ku modelowi elitarnej uczelni cywilno-wojskowej*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3 (maj-czerwiec) z 2001 r.
15. Lowndes V., *Institutionalism*. (w:) Marsh, Stoker (red.), *Theory and Methods in Political Science*. Houndmills 2002
16. Maciej M, Sienkiewicz P., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 1. Warszawa 2010
17. Maciej M, Sienkiewicz P., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 2. Warszawa 2010
18. Maciej M, Sienkiewicz P., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 3. Warszawa 2011
19. Maciej M, Sienkiewicz P., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 4. Warszawa 2012
20. Maciej M, Sienkiewicz P., Świeboda H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, tom 5. Warszawa 2013
21. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Nadzoru i Organizacji Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2010/2011 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych*, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/81b0c07fcc191af2171d2a7bb0c43ace.pdf
22. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Nadzoru i Organizacji Szkolnictwa Wyższego, *Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2012/2013 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego*, www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/2c9dcb54750b1bea5b1e3c22cad6f20a.pdf
23. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, *Szkolnictwo wyższe w Polsce 2013*. Warszawa 2013
24. *Nowe kierunki studiów w AON*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 2 (marzec-kwiecień) z 2001 r.
25. *Nowe kierunki studiów w roku akademickim 2011/2012*, www.na-studia.eu/artukul/nowe-kierunki-studiow
26. Pokruszyński W., *Współczesne bezpieczeństwo międzynarodowe*, „Kultura. Polityka” nr 5, 2009
27. POL-on. System informacji o szkolnictwie wyższym, <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/rejestry/szkolnictwo?execution=e3s1>
28. Polska Agencja Prasowa, *44 osoby na jedno miejsce. Co było hitem tegorocznej rekrutacji?*, http://m.edulandia.pl/edulandia/1,126506,14288774,44_osoby_na_jedno_miejsce__Co_bylo_hitem_tegorocznej.html; K. Stosio-Witczak, *Jakie kierunki najchętniej wybierali kandydaci podczas rekrutacji 2012/2013?*, http://kierunkistudiow.pl/rekrutacja/jakie_kierunki_na_jchetniej_wybiali_kandydaci_podczas_rekrutacji_2012/2013.html
29. Polska Agencja Prasowa, *Policja chce przyjąć 270 nowych funkcjonariuszy*, <http://praca.wp.pl/title,Policja-chce-przyjac-270-nowychfunkcjonariuszy,wid,16308436,wiadomosc.html>; *Informator UKSW z 2013 r.*, www.uka.amu.edu.pl/informator2013/Infor.UKSW_2013.pdf

30. *Promocja 2001/2002*, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3-4 (maj-sierpień) z 2003 r.
31. Raczyńska M., *Od elitarności do masowości. Stan szkolnictwa wyższego w Polsce po transformacji ustrojowej z 1989 r.*, „Poliarchia” nr 1, 2013
32. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U.2007.164.1166).
33. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów (Dz. U. 2006 nr 121 poz. 838).
34. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz. U. 2011 nr 253 poz. 1520).
35. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz. U. 2011 nr 179 poz. 1065).
36. Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 17 sierpnia 2005 r. w sprawie szczegółowego trybu mianowania funkcjonariuszy na stopnie Straży Granicznej (Dz.U.2005.159.1340).
37. Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji (Dz.U.2013 nr 0 poz. 1663).
38. Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2012 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji (Dz. U. 2012 nr 0 poz. 432).
39. Sadecki J., Czeladko R., *Kraków pokonał Warszawę*, „Rzeczpospolita” z 2008, 107
40. Sulmicka M., *Strategia rozwoju kraju 2007-2015: czy nadchodzą dobre czasy dla szkolnictwa i nauki?*, „E-mentor” nr 2, 2007
41. Trejnis Z., *Nauki o bezpieczeństwie nową dyscypliną w dziedzinie nauk społecznych?*. (w:) Jagusiak (red.), *Studia bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa 2011
42. Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, M. P. 2011 nr 14 poz. 149.
43. Uchwała II Ogólnopolskiego Kongresu Politologii w sprawie utworzenia nowej dyscypliny naukowej „nauki o polityce publicznej”. Poznań, dnia 21 września 2012 roku
44. *Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie rozpoczął rekrutację: Znamy już nowe kierunki*, <http://lublin.naszemiasto.pl/arttykul/uniwersytet-marii-curie-sklodowskiej-w-lublinie-rozpoczal,1847209,t,id.html>

45. Uniwersytet Warszawski, Biuro ds. Rekrutacji, <http://rekrutacja.uw.edu.pl/index.php/rekrutacja/statystyki-rekrutacyjne>
46. Ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o kulturze fizycznej (Dz. U. 2009 nr 97 poz. 801)
47. Williams P. D. (red.), *Security Studies: An Introduction*. Abingdon 2013
48. Wojciechowska B. (red.), *Raport z działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2008-2011. III kadencja*. Warszawa 2012
49. Wykaz szkół wyższych, z którymi Komendant Główny Policji zawarł porozumienie o realizacji wybranych treści kształcenia, www.policja.pl/po/kgp/biuro-kadr-i-szkolenia/61791,dok.html
50. Wywiad z gen. broni dr Józefem Flisem obejmującym stanowisko komendanta-rektora AON, „Biuletyn Akademii Obrony Narodowej” nr 3-4 (maj-sierpień) z 2002 r.
51. Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe” Akademii Obrony Narodowej, 2012